# אוצר מדרשים — מדרש לקח טוב



לקח טוב: מדרש על התורה ונקרא בטעות פסיקתא זוטרתא, ע"י המדפיס הראשון בויניציא שהדפיס החלק השני וכתב בסופו "והיתה השלמת זאת הפסיקתא זוטרתא בערב הפסח שנת רנ"ו (ש"ו) צדיקים בה'", ואחריו נמשכו המדפיסים האחרים, אולם שמו העיקרי הוא לקח טוב כנראה מספר הפרדס בתחלתו ומרבנו ירוחם בתולדות אדם וחוה נתיב י"ט הלכה ה', ומספר תניא סי' פ"ה ושבלי הלקט סי' קי"ח, והרא"ש הלכות תפילין (עי' שה"ג מערכה ט' אות ה'). גם מביאו הרשב"ם בפירושו לבראשית (מ"א י') והראב"ע בהקדמתו עה"ת. שם הספר על שם מחברו ר' טוביה ב"ר אליעזר שחי במאה התשיעית בעיר קסטוריא בבולגריא, גם כי בכל פרשה מתחיל בפסוק שנאמר בו כי טוב, ובהתחלת בראשית מביא הכתוב כי לקח טוב נתתי לכם.

ר"ש באבער הדפיס החלק הראשון על בראשית ושמות מכ"י מירושלם שהיה ביד החיד"א (ווילנא תרמ"ד) עם מבוא גדול והערות, ושם בפ' שמות (ג' כ') נמצא כתוב וז"ל: ובשנת ד' אלפים תתנ"ז שהיא שנת י"ב למחזור רנ"ו (1097), ובפ' יתרו (י"ט א') כתב: וזה לנו עתה א'ל"ט שהיא ד' תתס"ז לעולם ולא עוד שאנו מונין למלכות יונים א'ת"ז (1107). נמצא שנתארך כתיבת הספר בין שמות ליתרו כעשר שנים, ואולי היתה המהדורא השניה. ר' טוביה מזכיר את גזירת תתנ"ו ואומר בפ' אמור: "ואני כותב להיות לזכרון מעשה שעשו קדושי עליון קהל מגנצא שמסרו עצמם ואת נשיהם ובניהם ובנותיהם ביום אחד בפרס חג השבועות ונשחטו כאיש אחד על קידוש שם אלהי ישראל בשנת ד"א תתנ"ו לבריאת העולם". החלק השני על ויקרא במדבר דברים נדפס פעם שניה עם באור הרא"ם ע"י אהרן משה פאדווא מקארלין (ווילנא תרמ"ד).

בעל לקח טוב מבאר את התורה וחמש מגילות ע"פ מדרשי התלמוד והמדרשים הקדמונים. הוא השתמש גם בספרי הדרוש שקדמו לו אף שאינו מזכיר שם מחברם, ומביא את ספר יצירה בתחלת פ' בראשית, מדרש ילמדנו, היכלות דר' ישמעאל, מדרש אבכיר, יוסיפון העברי (עי' מנות הלוי קמ"ד לר"ש אלקבץ), ומזכיר את ר' אלעזר הקליד (תזריע ט"ז), ר' שבתי דונולו (בראשית א'), ר' מנחם בן סרוק, ר' משה הדרשן, בן אשר ובן נפתלי. הוא מפרש הכתוב על פי פשוטו ובדרך דרוש ורמז, ומשתדל לפרש המליצות הגשמיות בתנ"ך ובתלמוד בדרך משל. הרבה מאמרים שנכתבו בעיקרם בלשון ארמית מתרגם ללשון עברית, והמלות הזרות ביונית עתיקה או רומית משמיט בהעתקתו ומעמיד תחתיהן תרגומן בעברית או בלשון יונית המאוחרת המובנת בזמנו. בחלק המצות שבתורה הוא מוסיף על מדרש הכתובים מספר שאלתות לרב אחאי גאון אף שאינו מזכירו בשם, ולפעמים מבאר ההלכות לפי שקול דעתו. הוא מפרש דברים רבים ע"פ יסודי הדקדוק הניקוד והטעמים ומשפטיהם (בראשית ה' כ"ט).

החלק השני שנדפס בויניציא נעתק בשם פסיקתא ע"י אוגלינו בספרו Thesaurus חלק ט"ו וט"ז. דברים אחדים מלקח טוב על חמש מגילות הו"ל יעלינעק בבית המדרש בשנת תרט"ו, ופירושו על רות נערך ע"י באמבערגער מאינץ תרמ"ז, ועל איכה ע"י נאכט פפד"מ תרנ"ה ועל קהלת ע"י פיינבערג תרס"ד. על מגלת אסתר בספרי דאגדתא הוצאת באבער, ווילנא תרמ"ו.